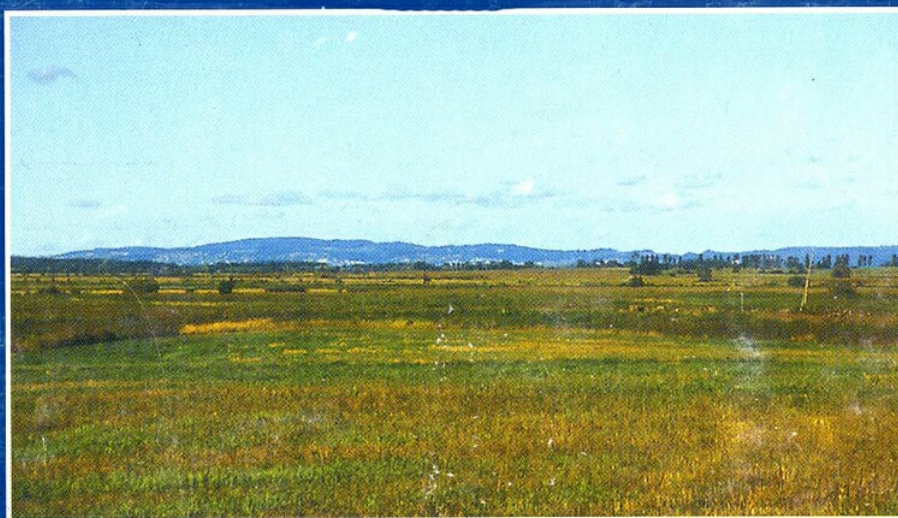


ÉVEZREDEK ÜZENETE A LÁP VILÁGÁBÓL

(Régészeti kutatások a Kis-Balaton területén 1979-1992)



Korai és középső bronzkor

SOMOGYVÁR-VINKOVCI KULTÚRA

(Bondár Mária)

Területünkön a legkorábbi bronzkort a Somogyvár-Vinkovci kultúra képviseli, melynek kutatása mindössze harmincéves múlta tekint vissza. A korábbi véleményekkel ellentétben ma már bizonyított, hogy a „somogyvári csoport” nem a zóki vagy makói kultúra része, hanem önálló kultúra, amely a jugoszláviai Vinkovci művelődés magyarországi megfelelője.

Hazánkban elsősorban Tolna, Baranya és Somogy megyében vannak lelőhelyei. Az újabb kutatások során Zala megyéből is egyre több telepmaradványa vált ismertté. Zala megyében, a hahóti medencében, Börzöncén került elő egyik leggazdagabb telepe. A népesség szétterjedése nyugat-északnyugat irányban követhető nyomon, a Zala folyó mentén és a Balaton vidékén a Kisalföld felé.

Kronológiailag a klasszikus vučedoli kultúra után és a kisapostagi kultúra között helyezkedik el.

Települések

Településeit erről a vidékről elsősorban terepbejárásokból ismerjük. Ebből a korszakból máshol is kevés a feltárt telep, így kevés adatunk van a települések szerkezetéről. Az ismert telepek nagy kiterjedésűek, kisebb dombokon helyezkednek el. Valamennyi telephelyen elsősorban gödröket tártak fel. A gödrök egymástól általában 15-20 m távolságra helyezkednek el, egy részük teljesen üres, valószínűleg valamilyen tároló gödör volt, másik részük ún. szemétgödör, amely eredeti funkcióját elveszítve háztartási hulladékkal, használatra már alkalmatlan, rendszerint törött tárgyakkal töltődött be. Régészeti szempontból ezek a gödrök nagyon fontosak, hiszen elég hamar feltöltődtek, így a bennük talált leletanyag egy rövid időszakot reprezentál, így jól használható kronológiai, tipológiai adatokhoz jutunk.

Edényművesség

Edényművességére a jellegzetes seprűzött felületű,

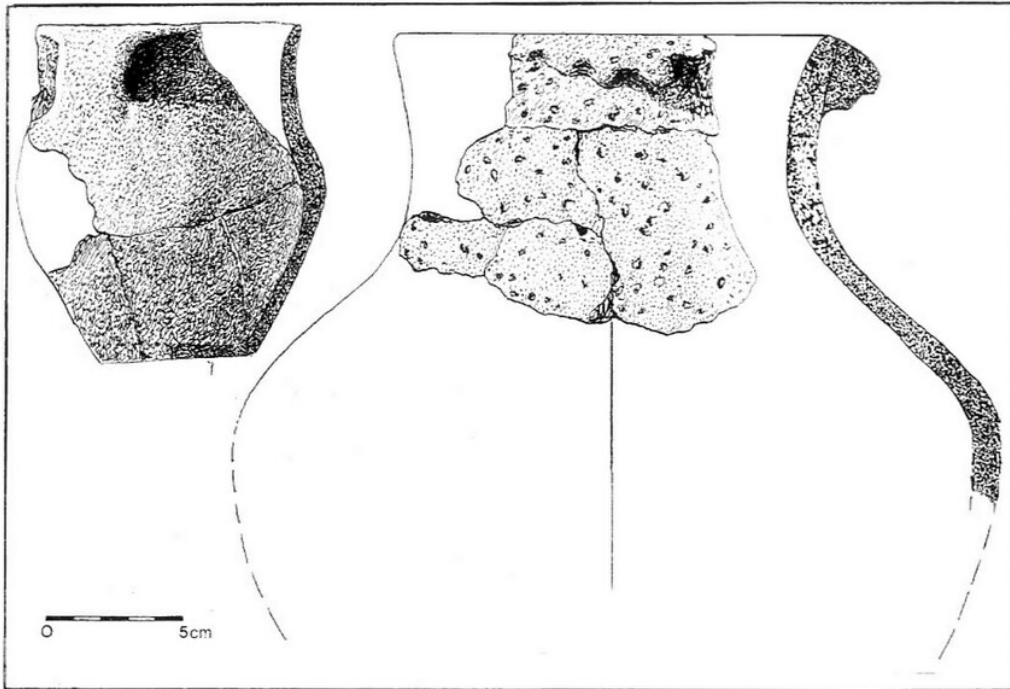
ujjbenyomkodásos bordával díszített fazekak, fordított csonkakúp alakú tálak, talpas tálak, egyfülű bögrék, korsók, hengeres testű, kétfülű palackok a legjellemzőbbek. Sajátos az agyagsoványításnál használt technikájuk is: különböző méretű folyami kavicsokat törtek össze kis darabkákra, s ezt keverték homokkal együtt az agyagba. A már említett Börzöncén mintegy 60 edényt sikerült épen vagy kiegészíthetően feltárnunk.

Temetkezések

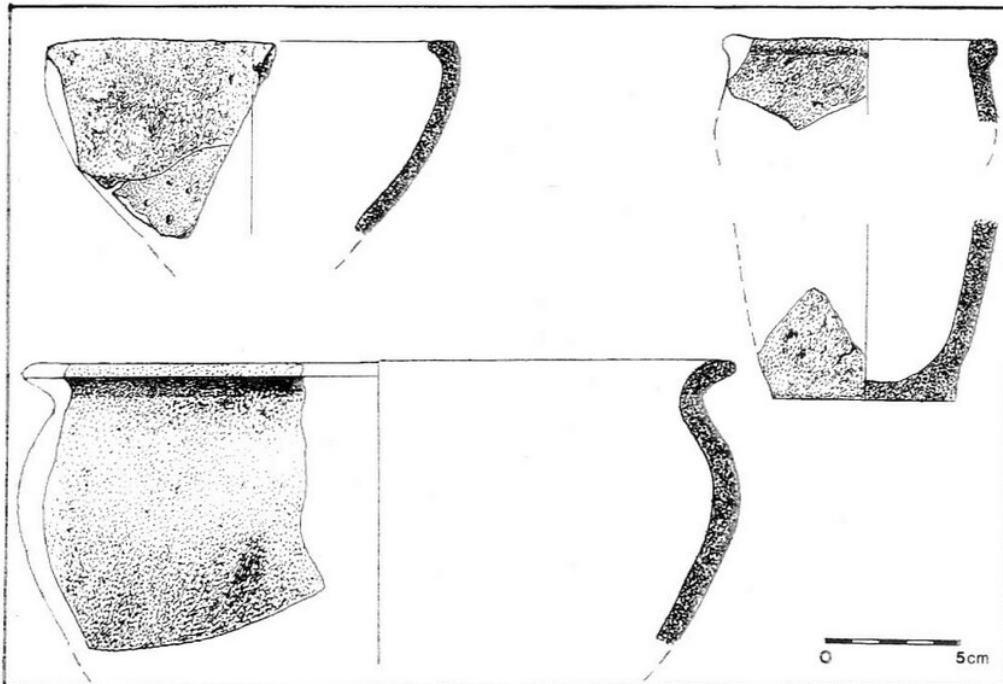
A Somogyvár-Vinkovci kultúra népességének temetkezési szokásait alig ismerjük. Szerbiában halmok alatt eltemetett zsugorított csontvázas sírok tartoznak ebbe az időszakra, a Dunántúlról nincs hitelesen feltárt temetője. A hazai anyagban a korábbi tudományos álláspont szerint, a temetkezéseket az ép bögrék előkerülése jelezte. Térségünkben két ilyen „temetkezés” ismert. A börzöncei kutatások alapján ma már egyáltalán nem mondhatjuk ilyen biztosra, hogy az ép bögrék egyértelműen sírt jelentenek, hiszen itt a település különböző gödreiből kerültek elő teljesen ép egyfülű bögrék.

Társadalom

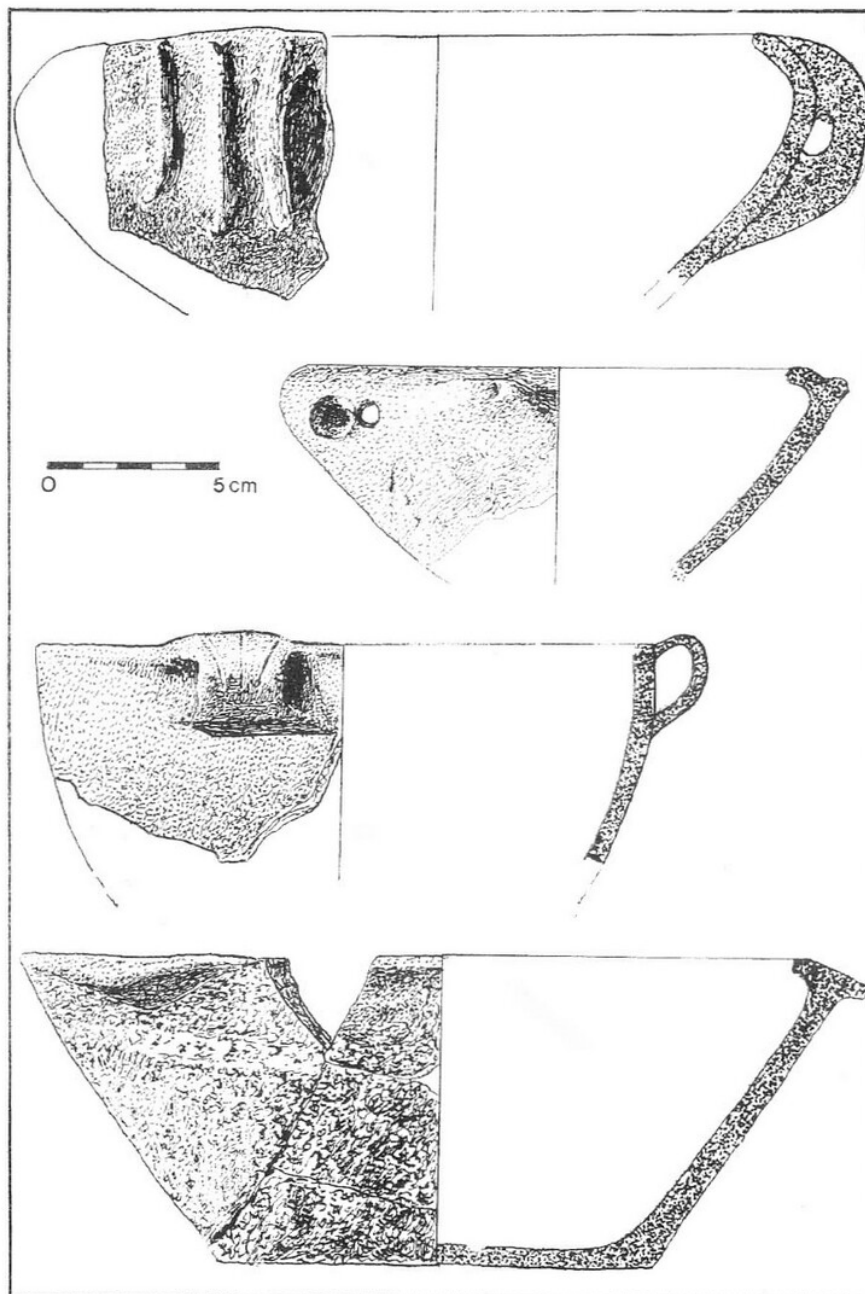
A területről rendelkezésünkre álló kevés adatból csak közvetve lehet az egykori gazdasági életre, társadalmi berendezkedésre következtetni. Tudjuk, hogy ismerték és használták a négykerekű szekeret, ezáltal minden bizonnyal lehetőségük volt nagyobb területeket bejárni, kereskedni. Az előkerült állatszobrocskák bizonyossága szerint a juh, marha, sertés mindennapos állat volt telepeiken. Fejlett kultuszéletük volt, amelyet az idolk megléte is bizonyít. Fémművességükre kevés adatunk van, de a bronzöntés ismeretét bizonyítja néhány bronzbalta és lapos véső valamint a megmaradt öntőminták. Kapcsolataik, legfontosabb leleteik analógiái a Balkánig, majd Anatóliáig követhetők nyomon egy mozgalmas történeti időszakban.



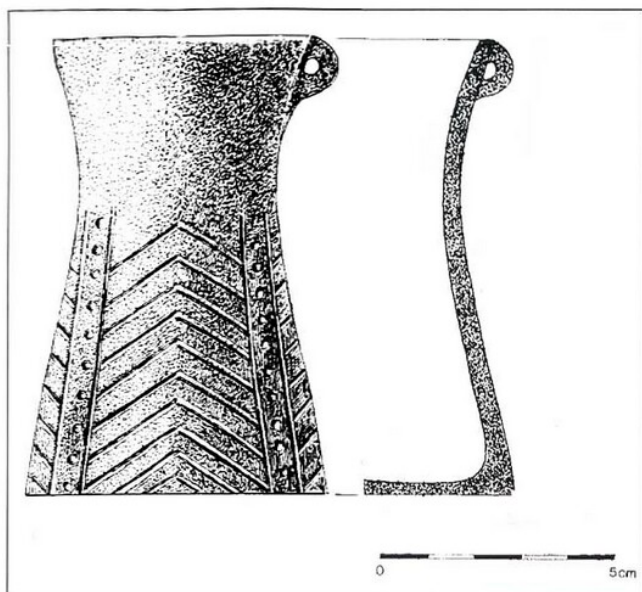
12. kép: 85. gödör leletei, Somogyvár-Vinkovci kultúra, Vörs-Battyáni disznólegelő (138.lh.)



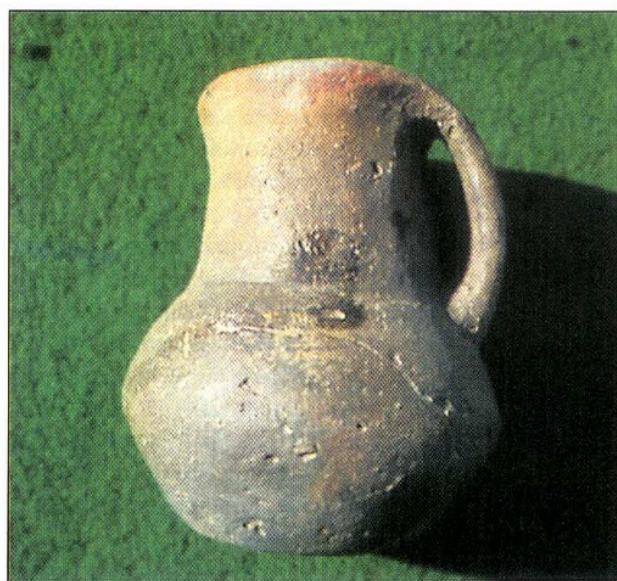
13. kép: 85. gödör leletei, Somogyvár-Vinkovci kultúra, Vörs-Battyáni disznólegelő (138.lh.)



14. kép: 85. gödör leletei, Somogyvár-Vinkovci kultúra, Vörs-Battyáni disznólegelő (138.lh.)



15. kép: Szórvány palack, Somogyvár-Vinkovci kultúra,
Vörs-Battyáni dísznólegelő (138.lh.)



16. kép: Bögre, Somogyvár-Vinkovci kultúra,
Balatonmagyaród-Hídvégpuszta (113.lh)

A KISAPOSTAGI KULTÚRA (Honti Szilvia)

A korai bronzkor utolsó szakaszában a Dunántúl nagy részén a kisapostagi kultúra váltotta fel a Somogyvár-Vinkovci kultúrát. A legutóbbi időkig keveset tudtunk a kisapostagi nép életmódjáról, a kis-balatoni ásások során előkerült telepein végzett megfigyeléseink e téren is kibővítették ismereteinket. Balatonmagyaród-Hídvégpusztán (113.lh.), ahol a legnagyobb felület lett feltárva, vagy Vörs-Kerékerdőn (141.lh.) és a szomszédos Máriaasszony-szigeten (140.lh.), ahol a nagyterjedésű lelőhely több részén folyt ásás, megfigyeltük, hogy a kultúra települési objektumai nagy területen szét-szórva, kisebb góckban csoportosulva helyezkedtek el. A megfigyelt objektumok többsége gabonátároló verem, néhány esetben olyan sekélyen földbeásott építmény, melyet alig ástak be az eredeti felszínbe. Emiatt pontos körvonaluk sem volt az ásáson megfigyelhető, gyakran csak egy hombáredény vagy nagyszámú cserép jelezte ezeket. Ezek lehetnek földfelszínre vagy alig földbeásott házaik nyoma. Ilyeneket figyeltünk meg Hídvégpusztán és Vörs-Battyáni-dísznólegelő (138. sz.) lelőhelyen. Megfigyeléseink alapján egy-egy településen néhány család élt, egymástól nagyobb távolságra levő házakban, melyekhez nagyobb gazdasági rész, karámok, kisebb művelt parcellák tartozhattak. Ezeken a nagyterjedésű, hosszabb életű telepeken az előkerült állat- és halcsontokból következtethetünk az állattartás és a vadászat-halászat jelentőségére, néhány eszközt, így a kőbaltákat és az agancskapákat bizonyára a földművelésben használták.



17. kép: A Vörs-Tótok-dombi árok részlete